

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

20

febrer de 2022

Programes de segona oportunitat. Què funciona per millorar el retorn educatiu i les transicions al treball de les persones joves?

Alejandro Paniagua Rodríguez

Les polítiques actives d'ocupació són la cara més visible de les mesures adoptades pels governs per lluitar contra una desocupació juvenil persistent, que s'ha agreujat per les crisis del 2008 i 2020. Entre aquestes mesures, els programes de segona oportunitat, centrats en la millora de la formació integral com a palanca per millorar el retorn educatiu i les transicions al treball de les persones joves, són particularment importants en un context laboral marcat per la intensificació de la competència per aconseguir feina. En aquesta revisió d'evidència recollim dades noves sobre els programes de segona oportunitat i els impactes que tenen, sobre quins semblen tenir més efectivitat i sobre els factors d'èxit que haurien d'incorporar-se a programes futurs.

“Durant massa temps l'educació s'ha basat en inèrcies i tradicions; i els canvis educatius, en intuïcions o creences no fonamentades. El moviment ‘Què funciona’ irromp en el món de l'educació amb un objectiu clar: promoure polítiques i pràctiques educatives basades en l'evidència. Ivàlua i la Fundació Bofill s'alien per fer avançar aquest moviment a casa nostra.”

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

Programes de segona oportunitat. Què funciona per millorar el retorn educatiu i les transicions al treball de les persones joves?

Alejandro Paniagua Rodríguez és Doctor en Antropologia social per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i mestre de primària. Actualment, és professor lector a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). La seva feina de recerca gira al voltant de les desigualtats educatives, l'atenció a la diversitat, la innovació pedagògica i l'anàlisi de polítiques públiques.

Motivació

L'atur juvenil, especialment quan es produeix a les primeres etapes de la transició al món adult (15-21 anys) i va acompanyat d'un abandonament prematur de la formació, està associat a un detriment de la salut mental i física; a probabilitats més grans de sofrir desocupació de llarga duració; a tenir salaris baixos o una feina precària, com també a altres efectes sobre la salut, la participació política i la inclusió social que poden durar entre deu i vint anys [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9]. És per això que els estats han invertit cada vegada més en programes per tractar de pal·liar els efectes de la desocupació i l'escassa formació de les persones treballadores joves [10] [11], com mostra la important iniciativa europea Youth Guarantee iniciada el 2013¹.

¹ Els programes de garantia juvenil, implementats a partir del 2014, tenen l'objectiu de proveir totes les persones joves de 16 a 25 anys d'una oferta de treball, educativa o de formació de qualitat, dins dels quatre mesos posteriors a perdre la feina o abandonar els estudis. Aquest marc ha estat aplicat de manera molt desigual, ja que alguns països mostren moltes dificultats per complir els seus objectius i plans d'actuació [12].

Actualment, les persones joves dels països de l'OCDE participen més que mai en l'educació postobligatòria, i durant més temps, fet que endarrereix que s'incorporin al mercat laboral [13] [14]. Tot i que a la majoria dels països de l'OCDE s'hi observa un envelliment de la població i una demanda de feina creixent en certs sectors econòmics, la proporció de persones joves a l'atur o exposades a feines precàries no ha deixat de créixer des dels anys vuitanta [15] [16] [17]. A més a més, aquesta tendència s'està veient molt afectada per la crisi actual originada per la COVID-19, l'impacte de la qual s'estima que està essent gairebé deu vegades més gran que l'ocasionat per la crisi del 2008 [18]. El maig de 2020, aproximadament una de cada cinc persones joves havia perdut el seu lloc de treball [19], mentre que el 2021 el grup d'edat comprès entre els 18 i els 35 anys era el que manifestava una deterioració més gran en la seva salut mental [20].

La majoria de països han afrontat el repte de fomentar el retorn a un itinerari formatiu o millorar la incorporació al mercat laboral de les persones joves a partir de les anomenades «polítiques actives d'ocupació» (*active labor market policies*). Aquestes iniciatives han reproduït bona part del discurs neoliberal sobre la necessitat que les persones joves s'«activin» i millorin la seva «empleabilitat²», que no són sinó maneres d'aproximar-se a problemes molt més macroestructurals, és a dir, referits al sistema educatiu, al mercat laboral i a les polítiques socials en termes de responsabilitat individual. D'aquesta manera, s'ha passat d'entendre l'atur com un fet temporal, que requereix suports institucionals, a assumir-lo com un mal estructural, però col·lateral, al qual hom ha de respondre amb més i millor formació, i també acceptant una dura competència al mercat [21] [22] [23].

Tanmateix, la promesa neoliberal que (simplement) amb millors titulacions i més encertades una persona pot accedir a una feina qualificada s'ha mostrat força il·lusòria [24]. Com mostren estudis recents sobre abandonament escolar prematur i transicions al treball, tant en l'abandonament escolar prematur com en la desocupació juvenil hi intervenen factors intergeneracionals (estudis i posició sociolaboral dels progenitors), factors no cognitius (autodisciplina, estabilitat emocional o habilitats socials, entre d'altres), o la capacitat per interactuar amb futurs ocupadors (*signalling theory*). Aquestes variables actuen com a mecanismes invisibles lligats a capitals culturals i socials que es transmeten molt aviat des de l'educació infantil a partir dels capitals familiars [26] [11].

2 L'empleabilitat pot definir-se com totes aquelles habilitats i competències personals directament relacionades amb l'obtenció i manteniment de la feina que estan lligades amb el desenvolupament personal, incloent-hi el capital social i humà. L'abús d'aquesta noció, sense tenir en compte el context estructural del mercat de treball i educatiu, ha estat denunciat com una manera de legitimar la desigualtat a través dels discursos sobre la responsabilitat individual i les qualitats personals.

Quadre 1.

El difícil repte dels programes de segona oportunitat a Espanya i Catalunya

Un aspecte fonamental a l'hora d'establir estratègies per arribar a persones joves i vincular-les a programes de segona oportunitat és que són molt sensibles a la tríada formada per l'estructura del mercat laboral, el desenvolupament de l'estat del benestar i les ajudes disponibles, com també a les dinàmiques del sistema educatiu [7]. El difícil context al qual han de fer front aquests programes en el conjunt de l'Estat espanyol tenyeix de manera clara els resultats de les avaluacions dutes a terme a Catalunya [31] [25], que s'han de llegir sota el prisma de factors estructurals molt adversos, ja que:

- Espanya ha mostrat una **caiguda molt marcada en la participació al mercat laboral de la població jove entre 2007 i 2014**, amb gairebé un 20 % menys de persones treballant [53].
- El **37 % de graduats universitaris acaben en llocs de treball no qualificats** [28] i el **75 % de les ofertes de feina mai es fan públiques** [29].
- L'Estat espanyol es classifica de manera repetida i persistent en el clúster de països **més afectats per la crisi financera del 2008**, la qual cosa ha repercutit en disposicions que han desregularitzat el mercat laboral i retallat la inversió en mesures socials [40]. De fet, Espanya es troba entre el grup de països amb índexs més grans de risc de pobresa de la UE, fet que mostra una incoherència entre les polítiques econòmiques, el mercat laboral, les ajudes socials i les polítiques actives d'ocupació [7].
- Les **transicions al mercat laboral** a Espanya s'han caracteritzat per ésser molt llargues i fins i tot caòtiques [12], amb un període d'espera notable i marcat per un mercat laboral molt segmentat i temporal/inestable, amb poques oportunitats de formació a la feina, baixada de salaris, pèrdua de drets socials i una inflació creixent de títols com a resultat d'un creixement massa ràpid de l'educació terciària [54].
- El desenvolupament d'un sistema educatiu comprensiu a Espanya amb la implementació de la LOGSE el 1996 no ha suposat un alleujament en la reproducció de la desigualtat social i ha causat que **els abandonaments educatius siguin més grans que amb el sistema anterior** [55]. De fet, [27] en el conjunt de l'Estat espanyol, gairebé el triple d'estudiants de classe mitjana-alta amb notes dolentes o regulars fan el pas a l'educació postobligatòria en comparació amb els de famílies treballadores manuals.
- **La implementació del Youth Guarantee ha estat tardana a Espanya**, el presupost del qual, sensiblement més petit a l'invertit a d'altres països, ha servit més per cobrir mesures que ja estaven en marxa que no pas per crear intervencions innovadores i de qualitat [12]. Entre 2005 i 2015, la inversió en polítiques actives d'ocupació juvenil va créixer a Dinamarca un 50 % (1,46 % del PIB), mentre que a Espanya va caure un 8 % (0,45 % del PIB) [7].

En aquest context, els programes de segona oportunitat representen un tipus específic de resposta a l'abandonament escolar prematur i a la desocupació juvenil, que difereix de la resta de polítiques actives d'ocupació. Aquestes intervencions tenen un compromís cap al desenvolupament integral de les persones joves, de les relacions de poder i privilegi que hi ha a la nostra societat, i entenen l'empoderament com un projecte personal que s'emmarca en un procés identitari de transició que va molt més enllà de la feina i que engloba la transició al món adult [30] [11].

Aquestes intervencions entenen l'empoderament com un projecte personal que s'emmarca en un procés que va molt més enllà de la feina i que engloba la transició al món adult.

En el conjunt de l'Estat espanyol hi ha ja iniciatives que estan demostrant tenir èxit en aquest sentit, a manca d'avaluacions més rigoroses (vegeu el [quadre 2](#)). A més a més, aquests programes parteixen del fet que en qualsevol context regional és possible identificar un grup de persones joves amb qualificacions més baixes en comparació amb els seus competidors. I en un mercat laboral on no es creen prou feines de qualitat ni estables, però on creix la competència i la inflació de títols, això es tradueix en el fet que aquells amb les pitjors qualificacions acaben essent, inequívocament, els perdedors. Aquests grups, que compten amb certs factors de risc personals, familiars i socials i que han d'afrontar unes barreres especialment dures per accedir a una feina no precària o continuar amb un itinerari formatiu [4] [8], són precisament a qui es dirigeixen els programes de segona oportunitat.

Tant a Catalunya com en el conjunt de l'Estat espanyol aquest grup ha estat i continua essent un dels més grans de tota la Unió Europea i l'OCDE. Això és el resultat d'un sistema educatiu que continua mostrant unes taxes altes d'abandonament escolar prematur (AEP), que el 2020 va situar-se en un 17,4 % (la mitjana de la UE és del 15 %, encara lluny de l'objectiu per al 2020 del 10 %) (Institut Nacional d'Ocupació), i d'un mercat laboral que mostra unes taxes de població jove a l'atur que no segueix cap itinerari formatiu de més del 20 % (Eurostat).

L'esforç present per identificar i analitzar l'impacte dels programes de segona oportunitat a escala internacional cerca aportar recomanacions per a la millora de les polítiques públiques en relació amb el retorn educatiu i les transicions laborals de les persones joves.

De quins programes estem parlant?

Definició i teoria del canvi

En aquesta revisió definim els programes de segona oportunitat com un tipus específic de polítiques actives d'ocupació que es caracteritzen per la seva durada (mesures a llarg termini) i per la seva teoria del canvi, ja que cerquen una millora formativa que permeti l'adquisició de competències i credencials bàsiques com a palanca per millorar les transicions laborals de les persones joves [26]. Algunes vegades, aquests programes es consideren com quelcom genuïnament diferent de la resta de polítiques actives d'ocupació, ja que aquestes polítiques solen mesurar el seu impacte en funció de la millora de l'ocupabilitat (obtenció de feina a curt

termini o millora del salari, principalment) i les seves intervencions solen ésser molt més curtes i centrades en aspectes com ara la recerca de feina, la facilitació d'experiències laborals o pràctiques laborals.

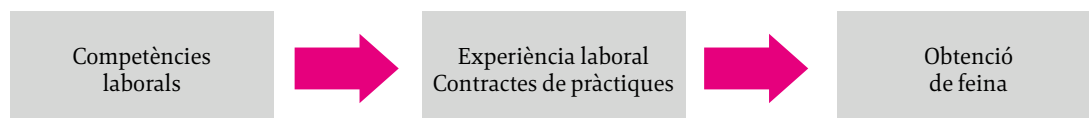
Els programes de segona oportunitat també es diferencien per la seva teoria del canvi. Mentre que les polítiques d'ocupació juvenil giren al voltant de la idea de guanyar experiència directa al món laboral —el programa en si és el catalitzador per obtenir feina—, els programes de segona oportunitat, centrats en la formació i l'educació general, cerquen un desenvolupament més integral i personal, que inclou aspectes no cognitius —estabilitat emocional, confiança, autodisciplina, capital social, entre d'altres—, els quals o bé acaben generant el retorn a un itinerari formatiu o bé faciliten la transició al mercat laboral [1] [32] [17] [30] [26]. De fet, diversos autors assenyalen que les avaluacions negatives es deuen al «curtterminisme» de moltes polítiques actives d'ocupació que inclouen mesures més integrals i formatives (o de retorn a l'educació), perquè els efectes positius triguen més temps a aparèixer [17] [26]. Per això mateix és important no només incloure-hi avaluacions longitudinals, sinó també programes que tinguin una intervenció sostinguda en el temps i uns objectius a mitjà i llarg termini.

Els programes de segona oportunitat, centrats en la formació i l'educació general, cerquen un desenvolupament més integral i personal, que inclou aspectes no cognitius que acaben generant el retorn a un itinerari o bé faciliten la transició al mercat laboral.

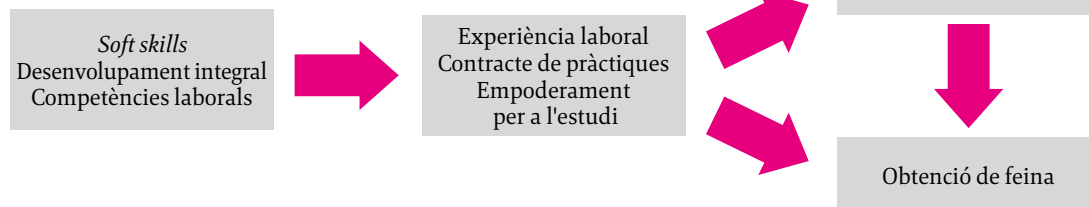

Figura 1.
Teoria del canvi de les polítiques actives d'ocupació vs. teoria del canvi dels programes de segona oportunitat

Polítiques actives d'ocupació

Programes de segona oportunitat

Font: elaboració pròpia.

Seguint la classificació que fan Alegre i Todeschini [31], els programes de segona oportunitat pels quals ens interessem en aquesta revisió:

- Tenen un enfocament educatiu o allò educatiu és prioritari, ja sigui per tornar al sistema educatiu o obtenir una titulació.
- Són programes reactius, que actuen quan les transicions educatives o cap al mercat laboral són problemàtiques.
- L'experiència laboral hi és present, però és supeditada a allò educatiu.
- La figura de la mentoria és central.
- Són programes molt ajustats al perfil de cada persona.

Població diana: necessitat d'anar més enllà de la categoria ni-ni

El treball exclusiu amb determinats grups especialment vulnerables comunament anomenats «ni-ni» (en anglès, *Not in Education, Employment and Training*, o NEET per les seves sigles) és també un aspecte que diferencia els programes de segona oportunitat d'altres mesures per combatre la desocupació juvenil [10]. Així, malgrat que el col·lectiu ni-ni (també anomenats «desvinculats, en risc de ser ni-ni, en inferioritat de condicions, que estan fora de l'escola, o desconnectats») ha anat centrant cada cop més les polítiques d'ocupació juvenil, només un 38 % d'aquest col·lectiu divers i complex, que respon a la categoria «que retornen» o «aturats de curta durada», són els que la literatura considera com a receptors realistes d'aquests programes de segona oportunitat (vegeu la [taula 3](#)). Això es deu al fet que fa poc temps que han abandonat els estudis i es troben en una fase de confusió i necessitat de suports o perquè amb el pas dels anys han tingut un desenvolupament personal que ha canviat la seva percepció negativa cap a la formació [41] [1] [32] [37] [42].

Es calcula que entre un terç i la meitat dels qui abandonen l'educació de manera prematura intenten tornar al sistema educatiu almenys una vegada [43], per la qual cosa és important assenyalar i denunciar la imatge distorsionada que emana de la categoria ni-ni, com a agents passius i marcadors negatius, i anar més enllà a l'hora de desgranar i definir cada perfil que s'amaga actualment sota aquesta categoria. De fet, les dades mostren que a Catalunya fins a un 70 % d'aquest col·lectiu són persones que estarien interessades a treballar o que cerquen feina de manera poc sistemàtica i efectiva en un context educatiu i laboral complex [31]. Ateses aquestes limitacions, força autors han criticat obertament la idoneïtat de la categoria ni-ni i han proposat una categorització més específica que inclogui també altres grups que comunament acaben essent objecte d'aquestes intervencions. Aquest és el cas de les «persones joves amb un risc més gran de patir precarietat laboral», proposat per McGirr [26], i que s'analitza amb atenció més endavant.

Entre un terç i la meitat dels qui abandonen l'educació de manera prematura intenten tornar al sistema educatiu almenys una vegada, per la qual cosa és important assenyalar i denunciar la imatge distorsionada que emana de la categoria ni-ni.

En aquesta revisió no s'hi inclouen les intervencions centrades en l'educació general de persones joves en atur de llarga durada, amb discapacitat, subjectes a programes de justícia restaurativa o sota responsabilitats familiars, ni de persones que estan totalment desanimades o alienades en relació amb la formació o que tenen altres necessitats socioeconòmiques severes i requereixen primordialment mesures d'intervenció integral intensiva. Una manera operativa de circumscriure els col·lectius que teòricament s'engloben sota el paraigües dels programes de segona oportunitat és identificar-los com aquells que es troben a la intersecció de la manca de feina, l'alta desvinculació o desànim i el risc de marginalització [41].

Diversitat i manca de sistematització de programes de segona oportunitat

No tots els programes que formen part d'aquesta revisió responen íntegrament a les característiques mencionades. La seva naturalesa pot variar sensiblement segons s'aproximin a un tipus ideal del que s'ha anomenat «Educació de Segona Oportunitat» [32], on trobaríem tant les «escoles de segona oportunitat» com tots aquells programes educatius alternatius i flexibles que en gran part es dirigeixen a aquells grups que han abandonat l'educació de manera prematura o, per contra, a programes en què les mesures educatives són una part petita d'una intervenció dirigida a un tipus de població vulnerable, com ara els programes per a persones joves desvinculades o que no treballen, estudien o es formen [26].

Des del punt de vista de la tipologia, si bé s'inclouen programes que de manera complementària duen a terme un treball preventiu (com ara els d'educació flexible), la revisió present no considera aquelles revisions de programes la naturalesa primària de les quals és preventiva i que, per un altre costat, ja han estat analitzats a la col·lecció present, com ara les beques i ajudes per a la continuïtat educativa [33], els programes d'orientació i assessorament [34], les mesures d'atenció a les necessitats educatives [35] o els programes contra l'absentisme escolar [36]. Tot i que de manera unànime tots els estudis consultats parteixen de la base que les mesures preventives són sempre les més importants i prioritàries, la naturalesa dels programes de segona oportunitat és reactiva, com un mecanisme necessari per donar suport a aquells grups de persones joves que són més vulnerables [32]. Utilitzant les fases identificades per la Comissió Europea [40] per al retorn a la formació o al treball d'aquelles persones joves que no estan treballant ni formant-se, els programes de segona oportunitat se centren primordialment a ajudar al retorn a l'educació, a millorar les transicions al treball i, de manera complementària, a millorar-ne l'empleabilitat.

Els programes de segona oportunitat se centren primordialment a ajudar al retorn a l'educació, a millorar les transicions al treball i, de manera complementària, a millorar-ne l'empleabilitat.

Figura 2.

Fases d'activació del col·lectiu ni-ni dins dels programes de segones oportunitats

Font: Comissió Europea 2016 [40].

A causa de la manca de sistematització i d'una nomenclatura coherent, en aquesta revisió s'hi ha utilitzat una alta variabilitat de mesures i programes que, majoritàriament, no poden considerar-se exclusivament com a «programes de segona oportunitat», tot i que sí que inclouen alguna o diverses de les variables definides anteriorment. Aquesta selecció àmplia de programes ha permès ampliar sensiblement la informació i els resultats sobre intervencions que també inclouen la formació i el desenvolupament integral de l'estudiant.

El llistat següent és un exercici temptatiu per categoritzar programes d'índole molt diferent a partir dels seus objectius i temes, amb la finalitat de mostrar al lector els programes tan diversos que es tenen en compte a la majoria de les fonts que s'han revisat. També permet exposar la manca de sistematització que hi ha dins dels programes de segona oportunitat a l'hora de veure la relació entre els diferents components del programa i el seu impacte, com ara la seva durada, dosificació o característiques específiques.

- **Programes múltiples:** són aquells que poden combinar formació professional, acadèmica, salut, serveis d'orientació, mentoria i altres tipus [1] [6] [30] [37] [38], com ara el National Job Corps (Estats Units) o el Youth Contract Provision for 16-17 year olds NEET (Regne Unit). Aquí també entrarien molts tipus d'escoles de segona oportunitat i d'escoles alternatives.
- **Programes de formació d'habilitats bàsiques:** són el més semblant a les classes de formació d'adults de tipus genèric centrades en numeració, alfabetització i preparació per treure's titulacions bàsiques, o continuar altres itineraris formatius. Aquí trobaríem, de manera prominent, les escoles de segona oportunitat i altres programes similars que donen una provisió alternativa, com ara els centres de formació d'adults o per a tota la vida (*lifelong learning*) o les escoles alternatives [1] [32] [3] [6] [39] [30] [9].
- **Programes de suport a les transicions al treball o a l'educació postobligatòria:** són aquells centrats a garantir el suport acadèmic i el retorn ràpid a un itinerari formatiu, a mig camí entre la prevenció i la intervenció reactiva [1] [3] [30] [8] [37] [38] [9], com ara l'Alternative Education Provision (Londres) o el Transformations (Estats Units).
- **Programes de mentoria:** es desenvolupen de manera individual o en petits grups de no més de sis persones. Comunament formen part d'altres intervencions, però

també es troben en iniciatives específiques [30] [8] [37] [38], com ara el Youth Service: NEET Programme (Nova Zelanda) o el Making a Difference: Big Brothers, Big Sisters (Estats Units).

- **Programes per a persones joves «fora de l'escola» o desocupades sense feina:** estan dirigits a un grup heterogeni de persones joves que inclou «desconnectats» i «en inferioritat de condicions» i que, generalment, no es troben actives. Aquests programes combinen educació, formació i experiència directa laboral [15] [3] [39] [38], com ara el Year Up (Estats Units) o el Folk High Schools (Dinamarca).
- **Programes híbrids de curta durada:** són els que combinen educació i habilitats laborals en un temps curt i intens [10], com ara el I-Best (Estats Units).
- **Programes dirigits al grup ni-ni que inclouen mesures educatives flexibles:** el grup ni-ni ha anat centrant cada cop més les polítiques actives des de finals dels anys noranta. Aquesta revisió inclou aquells programes dirigits a aquests grups que tinguin algun component educatiu [4] [38] [9], com ara el Youth Job Connection (Canadà).

Preguntes que guien aquesta revisió

En aquest informe presentem els resultats d'una revisió dels programes de segona oportunitat i els seus impactes. En aquests resultats s'ha volgut respondre a les preguntes següents: 1) Quins són els elements clau per dissenyar programes de segona oportunitat d'èxit? 2) Quines estratègies són les més efectives per atreure i vincular inicialment aquestes persones joves als programes de segona oportunitat? 3) Quines són les variables que milloren la permanència de les persones joves i determinen les intervencions d'èxit? 4) Què en sabem de l'eficiència en relació amb el cost-benefici? A partir de la reflexió al voltant de les dades que s'han recollit per respondre aquestes preguntes, aquest informe planteja una sèrie de recomanacions sobre la implementació d'aquests programes a Catalunya.

Revisió de l'evidència

Revisions i estudis inclosos

Aquest informe es basa en l'anàlisi de dinou revisions dutes a terme des del 2010 (vegeu la [taula 1](#)). És important assenyalar que només s'hi han inclòs dues metaanàlisis basades majoritàriament en polítiques actives d'ocupació que inclouen alguns aspectes educatius que poden considerar-se com a mesures de segones oportunitats [17] [8]. La resta d'estudis estan formats per revisions sistemàtiques, síntesis d'evidències i avaluacions, i revisions àmplies de literatura.

Taula 1.
Revisions sistemàtiques i altres síntesis d'evidències

Estudi	Context	Tipus de programa	Tipus d'estudi	Mostra
Bloom (2010) [1]	Estats Units	Programes de segona oportunitat	Síntesi d'avaluacions	11 programes
Hossain i Bloom (2015) [15]	Estats Units	Programes laborals per a persones joves en inferioritat de condicions	Revisió de literatura i síntesi de resultats de programes	9 programes
Clarke, Sharma i Bhattacharjee (2021) [10]	Internacional	Programes de formació i educació intensius	Revisió d'evidència	10 programes
Comissió Europea (2013) [32]	Unió Europea	Programes de segona oportunitat	Revisió de literatura i anàlisi de programes	15 programes
Davies, Lamb i Doecke (2011) [3]	Austràlia i internacional	Programes per vincular persones joves vulnerables	Revisió de literatura i síntesi de resultats de programes	52 programes
Kutsyuruba <i>et al.</i> (2019) [4]	Internacional	Programes dirigits a ni-ni	Revisió sistemàtica	102 estudis
Gutherson, Davies i Daszkiewicz (2011) [39]	Regne Unit i internacional	Educació alternativa per a persones joves que han abandonat prematurament els estudis	Revisió sistemàtica	120 estudis
Kluve <i>et al.</i> (2017) [17]	Internacional	Polítiques actives d'ocupació per a persones joves	Metaanàlisi	113 estudis
Learning and Work (2020) [30]	Països anglosaxons	Intervencions amb persones joves vulnerables en risc de convertir-se en ni-ni	Revisió sistemàtica	58 estudis
Mawn <i>et al.</i> (2017) [8]	Internacional	Intervencions amb el col·lectiu ni-ni	Metaanàlisi	18 estudis
McGirr (2020) [26]	Nova Zelanda i internacional	Polítiques actives d'ocupació per a persones joves i programes de segona oportunitat	Síntesi d'evidència	*N. d.
Newton, Sinclair, Tyers i Wilson (2020) [37]	Regne Unit i internacional	Polítiques actives d'ocupació per a persones joves	Revisió sistemàtica	42 estudis
O'Gorman, Salmon i Murphy (2016) [6]	Internacional	Educació alternativa per a persones joves de baix nivell educatiu	Revisió sistemàtica	24 estudis
Oh, DiNitto i Kim (2020) [50]	Estats Units	Polítiques actives d'ocupació per a persones joves	Revisió sistemàtica	10 estudis
Pilcher, Torii i Andow (2018) [38]	Austràlia i internacional	Mesures dirigides a persones joves desvinculades	Revisió de literatura	14 metaestudis, 31 estudis primaris i 10 informes
Puerto (2007) [44]	Internacional	Youth Employment Inventory del Banc Mundial	Síntesi d'avaluacions	172 intervencions
Rajasekaran i Reyes (2019) [11]	Internacional	Intervencions amb persones joves desvinculades i fora de l'escola de 12 a 17 anys	Revisió sistemàtica	*N. d.
Te Riele (2014) [9]	Austràlia	Programes flexibles d'educació per a persones joves vulnerables de 15 a 18 anys	Síntesi d'avaluacions	20 programes
Treskon (2016) [43]	Internacional	Programes per a persones joves desconnectades	Síntesi d'avaluacions	31 programes

* No disponible.

Com a suport a aquest grup de revisions, s'inclouen també uns altres onze estudis de cas i polítiques d'intervenció que provenen d'iniciatives importants procedents d'organismes internacionals o que són repetidament identificades en els dinou estudis inicials. També s'inclouen dues avaluacions recents d'escoles de segona oportunitat a Espanya. Aquests estudis s'utilitzen per il·lustrar certs aspectes identificats a les revisions estudiades i per aprofundir en alguns dels programes de segones oportunitats considerats d'èxit.

Taula 2.
Estudis primaris de suport

Estudi	Context	Tipus de programa	Tipus d'estudi	Mostra
Alegre <i>et al.</i> (2014) [31]	Espanya	Polítiques actives d'ocupació juvenil	Avaluació	3.621 participants
Benda, Koster, i Van der Veen (2019) [2]	OCDE	Polítiques actives d'ocupació juvenil	Anàlisi quantitativa	Dades de 64.000 participants de 19 països
Broadbent, R.; Hart, K. i Papadopoulos, T. (2019) [57]	Austràlia	Programes flexibles per a persones joves marginals	Estudi de cas	1 escola
Farré, M.; Cordoncillo, C. i Sánchez, D. (2020) [25]	Espanya	Escoles de segona oportunitat	Estudi de cas	1 escola
Jeliazkova, Minev i Draganov (2018) [7]	Europa	Avaluació de polítiques d'ocupació juvenil	Anàlisi narrativa de polítiques públiques	9 països del projecte EXCEPT; 19 països de la UE i 120 intervencions
Santos-Brien (2018) [45]	Unió Europea	Intervencions amb ni-ni	Revisió d'estudis de cas	*N. d.
Savelsberg, Pignata i Weckert (2017) [48]	Austràlia	Programes de segona oportunitat	Estudis qualitatiu de cas	4 escoles del programa TAFE
Schochet (2020) [47]	Estats Units	Programa Job Corps	Avaluació longitudinal	9.500 persones joves que van participar-hi entre 1994 i 1996
Tapper, Zhu i Scuello (2015) [46]	Estats Units	Escoles alternatives de transició	Estudis qualitatiu de cas	2 escoles
Te Riele, Davies i Baker (2015) [56]	Austràlia	Programes flexibles per a persones joves marginals	Estudi de cas	1 escola
Villardón-Gallego <i>et al.</i> (2020) [49]	Espanya	Escoles de segona oportunitat	Avaluació qualitativa	6 escoles

* No disponible.

Tots els estudis revisats en aquest informe assenyalen la manca notable d'avaluacions rigoroses sobre polítiques actives d'ocupació en general i, especialment, sobre intervencions que incloguin la formació o el retorn educatiu [10] [3] [4] [17] [8] [37] [38] [11]. Aquí es descriuen els sis factors que expliquen aquesta absència d'informació, fet que al seu torn justifica la selecció àmplia i diversa de revisions triades per elaborar l'informe present:

- **Resultats laborals vs. resultats educatius:**

les avaluacions existents solen concentrar-se de manera molt desproporcionada en dos tipus d'*outputs*: aconseguir feina i incrementar el salari [31] [10] [3] [7] [17] [8] [26] [45]

Les avaluacions existents solen concentrar-se de manera molt desproporcionada en dos tipus d'*outputs*: aconseguir feina i incrementar el salari.

[46]. Per contra, la teoria del canvi que forma part dels programes de segona oportunitat, com s'ha definit en aquest informe, es basa en el fet d'optimitzar les transicions laborals i el retorn educatiu de les persones joves a través de millores en les seves habilitats, coneixements i altres aspectes socioemocionals, com a palanca per aconseguir no només una feina, sinó una de no precària. L'obtenció ràpida de feina sol vertebrar la valoració sobre si una mesura educativa funciona o no i, tanmateix, no es valora el desenvolupament personal de qui forma part d'aquests programes, ni l'objectiu d'aconseguir una feina de qualitat, element sempre absent a les discussions sobre les polítiques d'ocupació juvenil [7] [37].

- **Curterminisme:** els processos de canvi per a les poblacions a les quals aquests programes es dirigeixen són llargs i intensos. Hi ha molt poques avaluacions a llarg termini. Aquest factor és clau, ja que s'ha demostrat que algunes avaluacions que en principi mostraven un impacte nul o negatiu han donat resultats positius quan s'han dut a terme en un moment posterior [26] [47].

- **Variabilitat:** el fet que les poques metaanàlisis que hi ha assenyalin que les mesures educatives tenen un impacte nul o perjudicial amaga un fet summament important: que hi ha programes que funcionen molt bé i d'altres que no funcionen. És a dir, que l'explicació recau en el tipus de disseny i en el seu rigor, i no pas en el tipus d'intervenció. És clau, per tant, identificar aquells programes d'èxit [8] [26].

Que les poques metaanàlisis que hi ha assenyalin que les mesures educatives tenen un impacte nul o perjudicial amaga un fet summament important: que hi ha programes que funcionen molt bé i d'altres que no funcionen. És a dir, que l'explicació recau en el tipus de disseny i en el seu rigor, i no pas en el tipus d'intervenció. És clau, per tant, identificar aquells programes d'èxit.

En segon lloc, l'èxit dels programes depèn moltes vegades de la capacitat de respondre a les necessitats de les persones joves més vulnerables i no només dels resultats a curt termini marcats per la retòrica de l'«ocupabilitat» [45]. Els progressos intermedis dins d'una perspectiva a llarg termini (com seria el desenvolupament integral de les persones joves a partir del seu empoderament progressiu i la millora de competències no cognitives) queden normalment invisibilitzats a les avaluacions existents.

- **Grups de control:** els grups de control que s'inclouen en aquests programes són complicats d'establir, i moltes vegades, de manera involuntària, poden ésser

millors que els grups que intervenen en els programes. Cal tenir en compte que moltes persones joves que abandonen prematurament l'educació hi tornen, amb o sense ajuda, i aconseguen credencials de secundària [43]. L'objectiu primari de molts programes de segona oportunitat és «simplement» aconseguir que les persones joves tornin a una senda de formació i aprenentatge, de desenvolupament personal i professional, i no pas obtenir un títol o una feina. Això significa fer front a moltes barreres, assegurar-se que els desavantatges de tipus individual (confiança o motivació) millorin, quelcom que no es recull en gairebé cap avaluació [4] [45]. Per acabar, el temps que les persones joves passen en programes de segona oportunitat sol ésser llarg i intens, i durant aquest temps no cerquen de manera activa feina, la qual cosa suposa un impacte negatiu si les persones del grup de control aconseguen qualsevol feina (el que es coneix com a efecte *lock-in*).

- **Factors de context:** rares vegades les intervencions s'esdevenen de manera aïllada, ni es componen d'un sol element, per la qual cosa és difícil aïllar variables concretes [1] [37]. Molts autors assenyalen que les variables de context són molt difícils de controlar, especialment quan se'n fan avaluacions a llarg termini. Els canvis en els factors macroestructurals, com ara les crisis econòmiques o polítiques de reforma d'ajudes socials o de regulació del mercat laboral, tenen un impacte enorme en les oportunitats d'aconseguir feina i poden distorsionar fàcilment les avaluacions d'impacte [7] [17] [8] [11].
- **Límits a l'avaluació de les variables personals:** l'èxit dels programes de segona oportunitat es basa en bona part en el fet d'aconseguir un desenvolupament personal i social de les persones participants [48]. Variables com ara l'autoestima, la confiança, la satisfacció personal, l'empoderament i l'autonomia, el desenvolupament de relacions socials noves i el contacte amb persones de la comunitat són difícilment mesurables i no es recullen a les avaluacions quantitatives. Les escoles de segona oportunitat d'Europa, per exemple, es basen en el desenvolupament de competències transversals, que inclouen habilitats socioprofessionals i altres característiques socioemocionals, i això fa que sigui molt difícil trobar evidència o registrar els resultats de manera consistent [49]. A més a més, és possible que les metodologies i eines d'avaluació actuals no siguin les més idònies per recollir aquestes dades i, quan s'intenta, hi ha la dificultat d'establir comparacions amb altres estudis o grups de control [26] [11]. Les metodologies mixtes i les eines innovadores s'identifiquen com un element clau per poder establir avaluacions integrals que recullin aspectes extracurriculars o de vinculació comunitària, a més a més d'allò acadèmic, i són poques les intervencions que les creen o utilitzen per poder avaluar posteriorment [46].

Els canvis en els factors macroestructurals, com ara les crisis econòmiques o polítiques de reforma d'ajudes socials o de regulació del mercat laboral, tenen un impacte enorme en les oportunitats d'aconseguir feina i poden distorsionar fàcilment les avaluacions d'impacte.

Quins són els elements clau per dissenyar programes de segona oportunitat d'èxit?

Els resultats demostren que els programes intensius que integren una varietat de serveis i se centren en allò acadèmic i el desenvolupament personal milloren les

perspectives laborals a llarg termini de les persones participants [31] [2] [3] [8] [26] [37] [50] [11] [47] [9]. La capacitat d'oferir-los el control sobre els seus itineraris i re-establir la seva seguretat i empoderament són els resultats més visibles de l'educació de segona oportunitat [32].

Diversos estudis demostren que els programes de segona oportunitat o els elements educatius de les polítiques actives d'ocupació juvenil milloren l'aprenentatge. L'assistència a aquests programes redueix els comportaments disruptius, augmenta la motivació, la confiança i l'autoestima, incrementa les relacions personals i afavoreix la progressió a altres itineraris acadèmics o de formació laboral [10] [6] [39] [7] [17] [48] [49]. Tots els estudis consultats posen èmfasi en el fet que, es tracti del programa que es tracti, l'atenció a les habilitats bàsiques i a la salut física i mental ha de ser prioritària. A més a més, les millores en salut mental s'identifiquen com alguns dels resultats més prometedors, i si el monitoratge de les variables de benestar socioemocional fos més eficient, l'impacte d'aquests programes seria encara més gran [8].

Les úniques metaanàlisis identificades en aquesta revisió obtenen efectes positius, tot i que tímids (entre 0,04 i 0,05, amb un interval de confiança del 95 %), sobre l'increment de l'ocupació i el salari. Són resultats molt petits, però que poden representar un gran canvi per a moltes persones joves, i fins i tot una manera de prevenir la pobresa entre els grups més vulnerables [50]. Alguns estudis mostren com les polítiques d'ocupació juvenil, en què s'inclouen els programes de segona oportunitat, redueixen les desigualtats en aspectes com ara el capital social i les habilitats socioemocionals que s'originen en la socialització primària i que estan lligades a la classe social [2]. Encara que la majoria d'estudis mostren que els grups més vulnerables són els que més es beneficien d'aquests programes, altres estudis importants assenyalen justament el contrari [8], per la qual cosa l'impacte desigual que té sobre aspectes com ara el gènere, grup ètnic, classe social, capital cultural i d'altres no queda totalment esclarit.

Alguns elements clau a l'hora d'elaborar dissenys d'intervencions descrits a la revisió duta a terme són:

- **L'atenció als aspectes personals i de desenvolupament vital.** Com s'ha comentat, la millora dels elements no cognitius sol sobrepassar qualsevol altra mesura i tenir un impacte més gran en la millora del retorn educatiu

Quan els programes posen una atenció especial a la salut mental i al benestar de les persones que participen en aquests programes, els resultats tendeixen a millorar.

i les transicions al treball de les persones joves [26] [11]. És per això que quan els programes posen una atenció especial a la salut mental i al benestar de les persones que participen en aquests programes, els resultats tendeixen a millorar [8].

- **Els programes que integren serveis múltiples tenen més èxit**, ja que precisament permeten incorporar aspectes vitals i de desenvolupament personal juntament amb aspectes acadèmics, desenvolupament d'habilitats professionals i suport a la recerca de feina [4] [30] [26] [43]. La majoria de les recerques coincideixen a afirmar que els programes que se centren només en un aspecte rarament

poden aconseguir aquell canvi estructural que permet un retorn a l'educació, per la qual cosa cal un sistema integrat i alineat de serveis [38].

- **La gestió de casos personals i el *coaching* són aspectes imprescindibles.** La majoria de revisions assenyalen la mentoria i el suport psicosocial com aspectes clau que suposen, al seu torn, un impacte notable en les persones participants, amb dimensions d'impacte d'entre 0,16 i 0,36 en relació amb el seu comportament, actituds, benestar, habilitats interpersonals i motivacionals [17] [30] [26] [37] [11]. El suport a la recerca de feina es pot considerar com la intervenció més segura i d'èxit de totes les revisades [17] [8] [26].

- **Proporcionar experiències laborals i itineraris clars i lligats al món laboral.**

També de manera unànime, la inclusió d'experiències i coneixements sobre el món laboral determina en gran manera la millora de les

La inclusió d'experiències i coneixements sobre el món laboral determina en gran manera la millora de les transicions laborals de les persones joves.

transicions laborals de les persones joves [26] [48] [43]. Les transicions al mercat laboral no poden desvincular-se de la importància de les qüestions identitàries i del fet que les persones participants estan entrant en el món adult. Aquest component és molt important a l'hora de dissenyar programes de segona oportunitat [32].

- **Desenvolupar xarxes de col·laboració i derivació amb altres serveis i, especialment, amb els centres educatius ordinaris.** Moltes de les escoles de segona oportunitat que hi ha a la UE estableixen aquest tipus de col·laboracions, en què professionals de centres ordinaris i programes de segona oportunitat s'adscriuen temporalment per guanyar habilitats i formació [32]. Altres estudis situen en la capacitat de desenvolupar xarxes de col·laboració amb la comunitat la possibilitat de desenvolupar aquella flexibilitat i atenció integral de la qual es componen els programes de segona oportunitat d'èxit [4] [9]. La vinculació de la comunitat i la família, per un costat, i dels ocupadors locals i els cursos que acrediten, per l'altre, és el que permet també desenvolupar programes integrals d'èxit que combinin suport psicosocial amb la millora de l'eficiència dels resultats laborals [39] [8].

Un darrer aspecte té a veure amb les teories del canvi i les disciplines en les quals es basa el disseny d'aquests programes. Mentre que se sosté la necessitat d'incloure-hi una àmplia varietat de perspectives, com ara les de la psicologia i la pedagogia social, la intervenció comunitària, la neurociència, o l'economia del comportament [11], la majoria de les polítiques d'activació de l'ocupació juvenil no utilitzen aquests marcs teòrics. Això mostra una predominança d'allò econòmic i les polítiques socials i un dèficit de disciplines que entenen i intervenen millor en el canvi de comportament, la vinculació i el reenganxament, que s'il·lustra per la manca de psicòlegs o especialistes en *coaching* o mentoria [8]. En canvi, els programes de segona oportunitat generalment s'inspiren en la teoria de l'autodeterminació (*self-determination theory*) i teràpies basades en el canvi de comportament [39].

Quines estratègies són les més efectives per atreure i vincular inicialment aquestes persones joves als programes de segona oportunitat?

Un dels aspectes més importants de qualsevol programa de segona oportunitat és arribar a les persones joves més vulnerables i mantenir-les al programa, evitant el *creaming* o la tria d'aquells perfils que millors resultats tindran [31] [2] [43]. Moltes persones joves vulnerables necessiten esforços especials i estratègies múltiples per assolir els resultats desitjats, especialment aquelles persones que han de superar barreres psicològiques notables, com ara la manca d'autoestima, la inseguretat i el rebuig a tot allò que sigui educatiu [10]. Una bona estratègia per atreure i vincular les persones joves és el primer pas per a una intervenció d'èxit, ja que pot ajudar a millorar-ne la permanència al programa, com es comenta a l'apartat següent.

Els estudis consultats permeten identificar una sèrie d'elements d'èxit per atreure i vincular inicialment les persones joves:

- Campanyes de sensibilització adaptades a col·lectius específics [3] [44] [45].
- Informació accessible i propera, si és possible per organitzacions comunitàries i que redueixin qualsevol complicació innecessària [10] [3] [45].
- Posar l'accent en els beneficis del programa [3].
- Connectar amb les aspiracions de les persones joves i lluitar contra les visions negatives sobre l'educació alternativa [32].
- Validació i creació de perfils inicials rigorosos que se segueixin de plans individuals realistes [31] [45].
- Tractar l'usuari com un adult, i deixar-li l'espai per participar i decidir [45].

• Crear i visibilitzar incentius econòmics. Atès que aquest tipus d'intervencions poden congelar els guanys o l'accés a una feina formal durant vint-i-quatre o més mesos, els programes per vincular persones joves han de considerar incentius financers o salaris de reemplaçament per millorar la persistència al programa [10] [8] [37]. En aquest sentit, Newton parla de *financial magnets* per subratllar l'impacte positiu dels incentius financers en el cas de persones joves vulnerables. Per exemple, a l'Activity Agreement Pilot, persones joves de 16 a 18 anys rebien trenta lliures per setmana durant les vint setmanes que durava un programa personalitzat d'entrenament, i la millora en els resultats era d'un 13 % tres mesos després que finalitzés la intervenció.

Atès que aquest tipus d'intervencions poden congelar els guanys o l'accés a una feina formal durant vint-i-quatre o més mesos, els programes per vincular persones joves han de considerar incentius financers o salaris de reemplaçament per millorar la persistència al programa.

Precisament és l'establiment de perfils i la creació de grups diana allò que genera una complexitat més gran en aquests programes. Des de finals dels anys noranta, quan es va encunyar el terme *Not in Education, Employment or Training (NEET)* o ni-ni, com se'ls anomena en el context espanyol, els grups de persones joves a l'atur amb abandonament educatiu prematur han centrat bona part dels programes

d'activació d'ocupació juvenil [26]. Tanmateix, un nombre cada cop més gran d'experts desaconsella l'ús de la categoria ni-ni com a element central a l'hora d'establir perfils i tipologies [22] [23]. La principal crítica a aquest terme, malgrat la seva vigència estadística —fa anys que es recullen i organitzen dades estadístiques a partir d'aquesta categoria, especialment a la UE—, és que inclou molts perfils que tenen unes necessitats i un grau de vulnerabilitat molt amplis, mentre que deixa de costat altres col·lectius de risc que, malgrat tenir feina, és limitada (temporal, precària, parcial) [26]. La categoria ni-ni és, abans que res, una foto estàtica que amaga el caràcter acumulatiu i de llarg recorregut que caracteritza la desocupació juvenil de grups vulnerables [11].

La [taula 3](#) recull els grups i subgrups a què normalment fa referència la literatura, amb una explicació breu de cadascun. Les cel·les que estan ombrejades amb un to fosc mostren els grups als quals es dirigeixen, de manera general i ideal, els programes de segona oportunitat considerats en aquesta revisió. Mentre que els grups ombrejats amb un to clar són més ambigus perquè a vegades s'hi inclouen i d'altres, no. Cal recordar que, malgrat que la majoria dels programes de segona oportunitat es dirigeixen a col·lectius específics i que solen ésser de vulnerabilitat més gran, altres programes inclosos a la revisió present discriminen menys i tenen un caràcter més universal, semblant al rol que la formació d'adults ha tingut en el conjunt de l'Estat espanyol i la UE [51].

Taula 3.

Tipus de ni-ni i persones joves desocupades fora d'itineraris formatius

Williamson (2010) [42]	Nelson i O'Donnell (2012) [52]	Eurofound (2012) [5]	Eurofound (2016) [41]
<p>Possibles Aquells que més o menys saben el que volen fer. <i>Confosos:</i> amb ganes de tornar a la formació si troben els suports necessaris. <i>Temporalment apartats:</i> necessiten temps i paciència mentre encaren aspectes de les seves vides que són més importants que els estudis o la feina.</p>	<p>Desvinculats S'enfronten a barreres múltiples i requereixen mesures costoses de vinculació.</p>	<p>Desvinculats No cerquen feina, desanimats. <i>Flotants:</i> motivats, amb manca de suports. <i>Nucli:</i> problemes de comportament, només valoren aspectes laborals.</p>	<p>Participatius Persones que tenen decidit tornar als estudis o a la formació (al voltant d'un 8 %). Compostos majoritàriament per persones molt joves que han abandonat de manera prematura l'educació.</p>
<p>Problemàtics Persones joves que ja estan immerses en fonts d'ingressos «alternatius» o artistes i grups de classe mitjana que cerquen obrir-se camí en la seva especialitat.</p>	<p>Indecisos Requereixen construir resiliència i desenvolupar un itinerari personalitzat.</p>	<p>No disponibles Amb responsabilitats familiars, malalts o incapacitats.</p>	<p>Desocupats de curta durada Són enmig d'un període de transició al treball i la seva vulnerabilitat és relativa. Al voltant d'un 30 %.</p>

Taula 3. (cont.)

Williamson (2010) [42]	Nelson y O'Donnell (2012) [52]	Eurofound (2012) [5]	Eurofound (2016) [41]
Profundament alienats En risc alt de desvinculació i desafecció. Inclou aquells que porten un estil de vida alternatiu en l'economia informal o il·legal o tenen problemes de drogues.	Oberts a aprendre Tenen poques barreres i cerquen de manera estratègica cursos o feina del que volen.	Desocupats de curta i llarga durada Representen més d'un 50 % del total de ni-ni.	Desocupats de llarga durada La «transició» al treball ha durat més d'un any i la seva vulnerabilitat és alta (al voltant d'un 20 %).
		Oportunistes Esperen una oportunitat laboral o formativa específica.	Malalts o discapacitats Els cal molt suport social i mesures molt personalitzades (7 % de persones).
		Ni-ni voluntaris Desvinculats i preocupats per les seves històries personals.	No disponibles Tenen responsabilitats familiars i de vulnerabilitat variable (al voltant d'un 15 %).
			Treballadors desanimats Gent que ha llançat la tovallola, molt vulnerables i en risc d'exclusió. Només cerquen intervencions laborals (un 6 % del grup).
			Altres inactius Grup extremadament heterogeni: els més vulnerables i difícils d'assolir, els més privilegiats, artistes o economia «alternativa» (al voltant d'un 12 % cauen en aquesta categoria).

Com pot apreciar-se, a la categoria ni-ni s'invisibilitza la importància primordial que té la classe social i el nivell d'estudis i, per tant, es fa més complex avaluar la vulnerabilitat i necessitats que té cada individu i col·lectiu. Tampoc sota aquesta terminologia s'assenyalen aquelles persones que són immigrants o refugiats de primera o segona generació. En tercer lloc, no hi apareixen aquelles persones joves que, malgrat tenir feina, formen part del grup que s'anomena «precarariat» [13] i que es compon de persones que entren i surten de feines precàries, sense marge de desenvolupament professional o salarial, temporal o parcial o amb salaris que no els permeten sortir de la pobresa [7] [26].

A la categoria ni-ni s'invisibilitza la importància primordial que té la classe social i el nivell d'estudis i, per tant, es fa més complex avaluar la vulnerabilitat i necessitats que té cada individu i col·lectiu.

Un aspecte que sol oblidar-se o quedar relegat enfront de la imatge popular dels ni-ni és que la majoria d'aquestes persones cerquen feina i no la troben —a Catalunya han arribat a ésser un 70 % del total de ni-ni, un dels percentatges més alts de la UE [31]. En altres paraules, són col·lectius que, majoritàriament, han estat exclosos —primer expulsats o desvinculats del sistema educatiu i després del mercat laboral— i que, si s'hi inclouen els grups amb càrregues familiars, incapacitats o d'alta vulnerabilitat social (que necessitarien intervencions socials i econòmiques

directes), aquestes persones joves la imatge popular de les quals és la de persones passives, mandroses o desinteressades presenten un percentatge molt baix. Tot això no fa sinó enfortir les imatges disfuncionals que històricament s'han associat a les persones joves [21] [12] [22]. Per això la importància d'establir categories noves més precises i que incloguin altres grups de risc, com ara aquelles persones joves que tenen un risc més gran de patir precarietat laboral i que pateixen moltes de les conseqüències i característiques dels anomenats ni-ni [26].

Quines són les variables que milloren la permanència de les persones joves i determinen les intervencions d'èxit?

Des del punt de vista de la intervenció directa amb els grups de persones joves en els aspectes més educatius, hi ha una evidència molt clara sobre els elements que componen les intervencions d'èxit i que mostren un suport vital i holístic que va més enllà d'allò acadèmic [32] [6] [39] [38] [11] [9] [45]:

- Pedagogies actives, pràctiques/aplicades i centrades en l'estudiant.
- Importància de l'educació informal, ja sigui a través d'activitats esportives, viatges o activitats artístiques, i que estiguin fortament associades al món adult.
- Establiment i importància de relacions positives, de suport i empoderament entre estudiants i professorat, basades en el respecte i els espais compartits per interaccionar de manera natural.
- Pedagogia amb un caràcter social, en què no només s'ensenya, sinó que s'aconseilla i guia, oferint un suport integral.
- Tenir una política de «portes obertes» en què l'alumnat pugui participar.
- Atenció individual, amb classes més petites, mentoria un a un, modulació de cursos i oportunitats per aprendre més enllà de l'aula.

Quadre 2.

Escoles de segona oportunitat (E2O)

En el context d'implantar el seu llibre blanc d'educació el 1995, la Comissió Europea va llançar el projecte pilot d'«Escoles de Segona Oportunitat» (E2O) el 1997. Diversos informes publicats el 2001 i 2013 han recollit l'èxit del model i l'han recomanat com una mesura central per respondre a l'abandonament escolar prematur i millorar la incorporació al mercat laboral de les persones joves. El seu model, tot i que divers, comparteix una sèrie de principis comuns com ara: l'acompanyament integral de la persona, l'adaptació d'itineraris personalitzats en què es combinen habilitats bàsiques i una formació que professionalitza a través d'experiències de treball social.

El model s'impulsa a través de tres fases:

- Fase I: Formació Professional Inicial Qualificada i Especialitzada (Nivell 1 i 2).
- Fase II: Aprenentatge en el lloc de treball. Beques formatives de pràctiques.
- Fase III: Contractes laborals de formació.

Aquest model, basat en un acompanyament i construcció vital de cada persona jove, al mateix temps que se'n promou l'empleabilitat, ha estat reconegut per organitzacions internacionals com ara l'OCDE. En aquest model, el concepte de competència transversal és clau per fer possible que el coneixement sigui aplicat en contextos específics, de manera que el contingut educatiu queda estretament relacionat amb un objectiu conductual. A més a més, la visió acadèmica de les escoles està conscientment orientada a complementar els requeriments de l'economia local i apostar per perfils concrets.

Les escoles de segona oportunitat a Espanya i Europa estan federades per assegurar la qualitat del model a través d'un procés d'acreditació. Estudis de cas recents comencen a recollir els efectes altament positius que semblen tenir aquestes escoles, amb algunes estimacions que afirmen que fins a un 87 % de persones joves superen la formació que ofereixen i que una quarta part torna a la formació reglada. Això ha motivat que proliferin per tot Catalunya, que la Generalitat hagi impulsat un programa de segones oportunitats de manera decidida i que Barcelona hagi obert un centre municipal de segones oportunitats el 2019.

Més informació a:

<http://www.e2c-europe.org/e2c/about-e2c.html>

Villardón-Gallego, L.; Flores-Miranda, L.; Yáñez-Marquina, L. i García Montero, R. (2020). «Best Practices in the Development of Transversal Competences among Youths in Vulnerable Situations». *Education Sciences*, 10(9), p. 230.

L'èxit d'aquests programes i la seva capacitat de vincular les persones que hi participen depèn molt del clima institucional que aconseguen generar. La creació d'un ambient comunitari que emfatitzi el sentiment de pertinença i que sigui segur en l'àmbit emocional i físic és clau per a la vinculació dels grups més vulnerables. Aquest ambient es caracteritza per la prevalença d'una «cultura de les cures» en què les expulsions es limiten al màxim i es fomenta la discussió i la mediació [6]. Aquesta actuació multidimensional necessita professionals experimentats i formats [39] [11] capaços d'atendre les variables de comportament, afectives i cognitives.

La creació d'un ambient comunitari que emfatitzi el sentiment de pertinença i que sigui segur en l'àmbit emocional i físic és clau per a la vinculació dels grups més vulnerables.

Aquest model d'intervenció requereix un contacte intens de components múltiples amb una durada que tots els estudis situen al voltant d'un mínim de sis mesos i que estudis nous més longitudinals han posat en relleu [47]. De fet, alguns estudis mostren que tant el caràcter educatiu com el suport psicosocial es reforcen mútuament: allò educatiu permet dotar de rutes individuals i clares les intervencions per a la millora emocional i de desenvolupament personal, i l'atenció a les habilitats no cognitives accentuen l'èxit dels components més cognitius [11].

Un últim element rellevant a l'hora de calibrar l'impacte d'aquests programes és l'atenció i seguiment que es dona a les persones joves un cop acaben, i que cal considerar com un component fonamental dels programes. La fase de transició posterior a la intervenció requereix un suport sistemàtic en què les persones joves puguin accedir a recursos, revisar el seu pla de desenvolupament, passar temps amb els seus mentors o tutors i tenir accés a la xarxa de relacions lligades al programa, tot i que ja no hi participin [50] [11]. En finalitzar la intervenció, aquest seguiment ha de reconèixer que les transicions poden seguir processos iteratius, de diverses velocitats, direccions i possibilitats i, per tant, han d'ésser, si fos possible, més flexibles i personalitzades [37].

La fase de transició posterior a la intervenció requereix un suport sistemàtic en què les persones joves puguin accedir a recursos, revisar el seu pla de desenvolupament, passar temps amb els seus mentors o tutors i tenir accés a la xarxa de relacions lligades al programa, tot i que ja no hi participin.

Quadre 3.

La Melbourne / Hester Hornbrook Academy

Melbourne Academy (MA) és un programa d'aprenentatge flexible que permet tornar a connectar-se a un itinerari formatiu a les persones joves que han experimentat una desvinculació greu de l'educació. El programa va establir-se com a pilot el 2010 amb només una classe per a vint estudiants. Més tard es va convertir en l'MA, i va créixer fins a sis aules i es va establir en sis localitzacions separades a tot Melbourne amb capacitat per a aproximadament cent estudiants el 2014.

Més que seguir un servei d'ensenyament com una escola tradicional, una característica distintiva de l'MA és la seva col·laboració estreta amb diversos serveis per a persones joves, a manera de *hub* d'atenció integral. És important destacar que l'MA es considera a si mateixa com una peça central de les respostes als problemes socioeducatius als quals s'enfronta la societat australiana. El model es caracteritza per tenir pocs estudiants i comptar amb dos professionals, un professor i un treballador o educador social que col·laboren conjuntament per a l'aprenentatge i el benestar de les persones joves. Això fomenta unes relacions estretes en què els professionals coneixen bé tots els nois i noies i s'afavoreix una atmosfera familiar i una millor adequació dels programes. Els plans educatius que ofereixen poden prolongar-se d'un a tres anys, fet que ofereix estabilitat a uns usuaris que estan acostumats a canvis repetits de programes.

Una avaluació duta a terme el 2015 va concloure que l'acadèmia aconseguia que les persones participants milloressin els seus èxits acadèmics, aspiracions i motivacions, com també l'assistència i participació; també els ajudava a connectar amb xarxes comunitàries que, al seu torn, van impactar positivament en el seu benestar social. Ja convertida en la Hester Hornbrook Academy (HHA), el 2019 se li va fer una segona avaluació centrada en el rol dels educadors socials a les acadèmies, la qual va mostrar que eren un aspecte clau per preparar les persones joves per a l'ensenyament a través d'una pedagogia relacional. De fet, un 75 % de l'alumnat va valorar com a bo o molt bo aquests treballadors, i es van assolir els valors màxims de l'escala Likert que van utilitzar.

Més informació a:

<https://www.hhacademy.vic.edu.au/>

Te Riele, K. i Davies, M. (2015). *Passport to a Positive Future Evaluation of the Melbourne Academy*. Melbourne: The Victory Institute.

Broadbent, R.; Har, K. i Papadopoulos, T. (2019). *The Hester Hornbrook Academy. Classroom Youth Worker Research Project. Final Report*. Melbourne: Victoria University.

Què sabem de la seva eficiència en relació amb el cost-benefici?

Hi ha molt poca informació sobre la relació cost-benefici de programes concrets [8] [37]. Encara que sigui molt difícil establir els beneficis socials als quals contribueixen aquests programes i traduir-los en quanties econòmiques específiques, és justament el benefici social el que ocasionaria l'impacte més important d'aquests programes [47]. De fet, la conclusió de la majoria dels estudis és que els costos sobrepassen els beneficis d'aquests programes a mesura que l'edat de les persones participants augmenta, especialment quan es tracta dels sectors més marginals [9]. Els retorns positius poden classificar-se en tres tipus [4]:

És justament el benefici social el que ocasionaria l'impacte més important d'aquests programes.

- A curt termini: millora de l'experiència laboral i d'habilitats lligades a la feina.
- A mitjà termini: predisposició més gran a treballar, a prendre decisions sobre la carrera professional i a seguir itineraris formatius.
- A llarg termini: obtenció d'una feina i progressió en els àmbits laboral i formatiu.

D'aquesta manera, uns resultats que estadísticament poden ésser tímids, com una millora al voltant d'un 4 %, poden arribar a representar un estalvi de més de 470 milions de lliures al Regne Unit [8]. La [taula 4](#) recull algunes estimacions globals i d'intervencions concretes identificades als estudis revisats.

Taula 4.

Relació cost-benefici dels programes d'intervenció educativa i laboral amb persones joves vulnerables

Estudi	Descripció de l'impacte econòmic
Davies (2011) [3]	Al Canadà poden estimar-se uns beneficis del 251 % sobre la inversió duta a terme per proveir de millores educatives les persones treballadores amb escasses habilitats. Assenyalen estudis al Regne Unit que mostren un retorn del 300 %, en què, de 15 milions invertits, poden obtenir-se 60 milions en beneficis socials. Altres càlculs agregats als Estats Units mostren retorns de 2,5 dòlars per cada dòlar invertit.
Gutherson (2011) [39]	Subratlla que els costos de les intervencions al Regne Unit en programes d'educació alternativa són baixos, al voltant de 5.500 lliures per estudiant, i que els costos estimats, si no s'intervingués serien molt més grans.
Mawn <i>et al.</i> (2017) [8]	A les seves conclusions, emfatitza que els costos d'intervenció solen ésser petits (entre 750 i 1.700 dòlars) i que els beneficis estan demostrats. El cost mitjà de per vida d'aquestes persones joves per al sector públic pot ésser de 56.500 lliures, que arriben a 104.300 lliures si es tenen en compte altres recursos. Pèrdua de 77 bilions de lliures en impostos que l'Estat no percebria.

Taula 4. (cont.)

Estudi	Descripció de l'impacte econòmic
Newton, Sinclair, Tyers i Wilson (2020) [37]	Els beneficis del <i>Youth Contract for 16-17 years</i> tenen un cost de 2.200 lliures i generen un benefici net de 12.900 lliures per persona.
Te Riele (2014) [9]	Algunes estimacions calculen que al <i>National Partnership on Youth Attainment and Transitions</i> (Austràlia) s'hi arribava a assolir una ràtio d'1 vs. 3,70 dòlars en valor social.

Resum

El focus en l'educació i la formació per resoldre els problemes de desocupació juvenil entre la població més vulnerable ha estat qualificat com a miop [26], d'un optimisme cruel [58] i imprecís [7]. Això es deu al fet que els programes de segona oportunitat no fan sinó respondre a un problema que és estructural i en què el procés de vinculació a l'educació o al món laboral és acumulatiu, llarg, no lineal i complex, per la qual cosa requereix una varietat de suports de qualitat [11].

Segurament, d'això se'n deriva la idea més important d'aquesta revisió: els programes de segona oportunitat funcionen i suposen una intervenció excepcional dins de les polítiques actives de desocupació juvenil. És a dir, els programes que se centren exclusivament a millorar l'ocupabilitat i obliden la millora de la formació i el retorn educatiu **solen ésser menys efectius**. Ara bé, cal entendre que aquests programes requereixen una inversió inicial alta en temps i recursos, els seus efectes són a llarg termini i moltes vegades poden semblar invisibles. **No poden ni han de contemplar-se com a remeis miraculosos, ràpids i de baix cost**, i encara menys han de desviar l'atenció d'una idea molt clara: **la millor arma per lluitar contra la desocupació juvenil és una economia sana i favorable, i un sistema educatiu que no expulsi un nombre considerable de persones joves**.

Els programes que se centren exclusivament a millorar l'ocupabilitat i obliden la millora de la formació i el retorn educatiu solen ésser menys efectius.

Malgrat la manca d'avaluacions més rigoroses que ens permetin descriure millor la relació entre els programes i els seus efectes, podem destacar que els programes de segones oportunitats poden millorar i milloren les transicions al treball i faciliten el retorn educatiu de les persones joves, especialment quan aconseguen crear un ambient formatiu humà, flexible, individualitzat, amb itineraris clars i lligats al món adult i del treball. L'atenció als serveis de mentoria i suport psicosocial, per un costat, i de relació i treball amb l'entorn, per l'altre, són dues altres variables que marquen

Els programes de segones oportunitats milloren les transicions al treball i faciliten el retorn educatiu quan aconseguen crear un ambient formatiu humà, flexible, individualitzat, amb itineraris lligats al món adult i del treball.

l'eficàcia i singularitat d'aquests programes. Una darrera i fonamental aportació de la revisió present consisteix en el fet d'alertar sobre la **necessitat d'anar més enllà de la categoria ni-ni i entendre millor els diferents perfils de persones joves vulnerables i la seva relació amb el context local**, especialment a l'hora de fer-les participar en aquests programes.

Taula 5.
Aspectes positius i limitacions dels programes de segona oportunitat

Aspectes positius	Possibles barreres per a la seva implementació
Els estudis qualitius i a llarg termini existents assenyalen que els programes de segona oportunitat poden millorar el retorn educatiu i l'empleabilitat de les persones joves.	Els resultats són a llarg termini i moltes vegades difícils de mesurar. Cerquen permetre el desenvolupament integral de la persona, no només l'obtenció d'una feina de manera ràpida. Són més efectius si hi ha incentius forts, especialment econòmics via feina o pràctiques remunerades.
Baix cost comparat amb l'estalvi social que comporten.	Alt cost inicial, especialment pel que fa als perfils professionals que requereixen aquest tipus de programes per implementar-se de manera eficaç.
Hi ha elements propis de les intervencions d'èxit, com ara la varietat i qualitat dels professionals, que permeten establir un full de ruta clar.	Les avaluacions assenyalen que el més important és la qualitat i rigor de la intervenció, i no pas el tipus d'intervenció. Les dades disponibles sobre els programes amb més èxit no permeten establir relacions causals detallades. Les variables de context (cicle econòmic) poden tenir un impacte més gran que el del programa.
És un recurs de resposta essencial per al suport a moltes persones joves en transició al món adult amb baixa l'empleabilitat.	Pot desviar l'atenció de mesures de prevenció necessàries per pal·liar aquest problema, com ara el grau d'inclusió als centres ordinaris o l'eficàcia del ventall de programes existents contra la desvinculació escolar i l'abandonament prematur. No són igual d'eficaços per a tot tipus de persones joves, sinó per a aquelles que reuneixen un mínim de motivació i no fan front a barreres massa importants per tornar a formar-se, com s'assenyala a la taula 4 . Per als grups més vulnerables, caldrien intervencions complementàries o alternatives de caràcter més social i assistencial, amb una inversió sensiblement més gran.
Permeten obtenir credencials educatives i desenvolupar aspectes motivacionals i socioemocionals que són clau per al retorn educatiu i per millorar les transicions laborals.	Les credencials educatives bàsiques no estan relacionades amb l'obtenció de feines de «poca qualitat», ja que no hi ha una correspondència entre titulacions bàsiques i feina no qualificada. La majoria de metaanàlisis de polítiques actives d'ocupació juvenil centrades exclusivament en l'obtenció d'una feina en el menor temps possible assenyalen que els programes educatius són els que mostren un pitjor impacte. Això es deu al curtterminisme d'aquestes avaluacions, fet que pot reforçar la idea equivocada que «res serveix» amb aquestes persones joves en l'àmbit educatiu, en lloc d'entendre que els programes de segona oportunitat no han de contemplar-se com a mesures a curt termini.

Implicacions per a la pràctica

Apostar per una política decidida en relació amb els programes de segona oportunitat no deixa d'ésser quelcom paradoxal i incòmode en clau de polítiques públiques, ja que en certa manera s'està acceptant un *statu quo* d'institucions clau que no estan funcionant com haurien de fer-ho. L'edat crucial en què les persones joves comencen a configurar ambicions realistes sobre el seu futur es dona entre els 11 i els 14 anys. Per a molts la desvinculació escolar està molt marcada ja al cicle de primària. La prevenció i la reforma de l'ensenyament obligatori són, doncs, prioritàries fins i tot per al disseny de programes de segona oportunitat.

L'edat crucial en què les persones joves comencen a configurar ambicions realistes sobre el seu futur es dona entre els 11 i els 14 anys. Per a molts la desvinculació escolar està molt marcada ja al cicle de primària.

La primera implicació per a la pràctica **seria millorar la informació que hi ha sobre la població diana i identificar els diferents grups que hi ha sota el paraigües de «persones joves ni-ni»**. Això és clau per adequar l'oferta de programes de segona oportunitat a les situacions i necessitats de cada persona jove (vegeu la [taula 4](#)) i elaborar així programes personalitzats. En primer lloc, això requereix anar més enllà de plans específics de segona oportunitat i apostar per tenir-ne una diversitat (per exemple, no recolzar-se només en escoles de segona oportunitat o en plans massa centrats en l'ocupabilitat de les persones joves, sinó en ambdós i en d'altres més). En segon lloc, és important apostar per altres conceptualitzacions com ara la de «persones joves amb un risc més gran de patir ocupació precària» [26] per així poder identificar perfils més precisos i pràctics.

Una segona implicació a l'hora d'enfortir el desenvolupament d'aquests programes en el context de Catalunya seria la d'inserir el desenvolupament d'aquell «sistema de segones oportunitats integrat i coordinat» [31] en **un programa de polítiques educatives, laborals i socials coherents**. Si bé la implementació de les iniciatives del Youth Guarantee i el suport explícit de l'OCDE i la UE a les escoles de segona oportunitat ha estat notable des del 2013, aquests programes corren el risc de veure's com un itinerari alternatiu *normalitzat* que pot acabar reforçant les lògiques imperants tant al mercat laboral com a l'educatiu.

La tercera implicació és que el disseny d'aquestes iniciatives ha d'anar acompanyat de la creació de **sinergies amb els centres ordinaris i l'estímul del mercat laboral local**, com a agents clau en el desenvolupament d'aquelles xarxes de col·laboració i treball comunitari que caracteritzen l'èxit d'aquests programes de segona oportunitat:

- Sinergies amb centres ordinaris:
 - Compartir professionals i itineraris de desenvolupament professional.
 - Establir equivalències a les qualificacions.
 - Crear itineraris d'entrada/sortida amb el sistema ordinari.

- Transferir bones pràctiques educatives cap al sistema ordinari, de manera que l'ajudin a remodelar-se perquè l'actuació «de resposta» d'aquests programes pugui passar a ésser «preventiva» als centres ordinaris.
- Estímuls amb el mercat laboral:
 - Involucrar els actors locals en la validació de rutes alternatives al mercat laboral.
 - Implementar accions destinades a eliminar els prejudicis que envolten la contractació de persones joves provinents de programes de segona oportunitat.
 - Generar qualificacions i itineraris formatius molt lligats a les necessitats i realitats del context local.

La quarta implicació té a veure amb el fet de **garantir la qualitat i avaluació** d'aquests programes. Els organismes públics o aliances publicoprivades encarregats de desenvolupar-los han d'assegurar inversió necessària en professionals experimentats i plans de desenvolupament que responguin a les necessitats individuals i de formació de les persones joves. L'avaluació ha de planificar-se des d'un primer moment, de manera que serveixi també per a una rendició de comptes continuada que permeti monitorar el que està passant i millorar o actualitzar els programes durant la seva implementació, i no només quan acaben. Com mostren algunes avaluacions a Catalunya [31], els resultats poden mostrar un impacte no esperat o no prioritari, com ara el retorn a un itinerari formatiu en lloc d'aconseguir una feina, la qual cosa ajuda en reelaboracions futures d'aquests plans educatius. És per això que els programes de segona oportunitat han d'anar més enllà de la millora de l'«ocupabilitat» i incloure en els seus objectius el retorn educatiu i la millora de l'empleabilitat com a objectius prioritaris, tal com es recull a la teoria del canvi proposada a l'inici de l'informe present (vegeu la [figura 1](#)).

Finalment, les iniciatives presents en matèria de programes de segona oportunitat, com ara el creixement de les escoles de segona oportunitat municipals o el programa Noves Oportunitats impulsat per la Generalitat, haurien de basar-se estretament en els models multidimensionals existents basats en l'evidència [32] [31] i garantir:

Les iniciatives presents en matèria de programes de segona oportunitat haurien de basar-se estretament en els models multidimensionals existents basats en l'evidència.

- La creació d'equips multidisciplinaris basats en una pedagogia social centrada en les cures i el desenvolupament personal.
- Un equilibri entre suport psicosocial, millora acadèmica i adquisició d'habilitats laborals.
- La generació d'una infraestructura local que permeti l'establiment d'aliances entre tots els actors locals clau.
- Itineraris realistes, motivadors i progressius cap a més formació, més experiència laboral i millors oportunitats laborals remunerades.

Bibliografia

- [1] Bloom, Dan. (2010). «Programs and Policies to Assist High School Dropouts in the Transition to Adulthood». *The Future of Children*, 20 (1), pp. 89-108.
- [2] Benda, L.; Koster, F. i Van der Veen, R. J. (2019). «Levelling the playing field? Active labour market policies, educational attainment and unemployment». *International Journal of Sociology and Social Policy*, 39 (3/4), pp. 276-295.
- [3] Davies, M.; Lamb, S. i Doecke, E. (2011). *Strategic Review of Effective Re-Engagement Models for Disengaged Learners*. Melbourne: Centre for Research on Education Systems.
- [4] Kutsyuruba, B.; DeLuca, C.; Butler, A.; Godden, L.; Hussain, A.; Youmans, A.; Stasel, R. S.; Shewchuck, S. i Nesbitt, H. (2019). *Needs of NEET youth: Pathways to positive outcomes*. Kingston: Queen's University.
- [5] Eurofound (2012). *NEETs Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- [6] O'Gorman; E., Salmon, N. i Murphy, C.A. (2016). «Schools as sanctuaries: A systematic review of contextual factors which contribute to student retention in alternative education». *International Journal of Inclusive Education*, 20 (5), pp. 536-551.
- [7] Jeliazkova, M.; Minev, D. i Draganov, D. (2018). *Assessing youth employment policies in 28 European countries*. EXCEPT working paper, 55. Tallinn: Tallin University.
- [8] Mawn, L.; Oliver, E. J.; Akhter, N.; Bamba, C. L.; Torgerson, C.; Bridle, C. i Stain, H. J. (2017). «Are we failing young people not in employment, education or training (NEETs)? A systematic review and meta-analysis of re-engagement interventions». *Systematic Reviews*, 6 (20), pp. 1-17.
- [9] Te Riele, K. (2014). *Putting the jigsaw together: Flexible Learning Programs in Australia. Final Report*. Melbourne: The Victoria Institute.
- [10] Clarke, M.; Sharma, M. i Bhattacharjee, P. (2021). *Review of the Evidence on Short-Term Education and Skills Training Programs for Out-of-School Youth with a Focus on the Use of Incentives*. Washington: World Bank.
- [11] Rajasekaran, S. i Reyes, J. (2019). *Back to School Pathways for Reengagement of Out-of-School Youth in Education*. International Development in Focus. Washington: World Bank.
- [12] Cabasés, M. A.; Pardell, A. i Strecker, T. (2016). «The EU youth guarantee – a critical analysis of its implementation in Spain». *Journal of Youth Studies*, 19 (5), pp. 684-704.
- [13] Dhakal, S. P.; Connell, J. i Burgess, J. (2018). «Inclusion and work: addressing the global challenges for youth employment», 37 (2), pp. 110-120. <https://doi.org/10.1108/EDI-12-2017-0290>
- [14] OCDE (2019). *Society at a Glance 2019: OECD Social Indicators*. París: OECD Publishing.
- [15] Hossain, F. i Bloom, D. (2015). *Toward a Better Future. Evidence on Improving Employment Outcomes for Disadvantaged Youth in the United States*. Nova York: MDRC.
- [16] ILO (2020a). *Global Employment Trends for Youth 2020. Technology and the future of Jobs*. Ginebra: International Labor Organization.
- [17] Kluge, J.; Puerto, S.; Robalino, D.; Romero, J. M.; Rother, F.; Stöterau, J.; Weidenkaff, F. i Witte, M. (2017). «Interventions to improve the labour market outcomes of youth: a systematic review». *Campbell Systematic Reviews*, 12.
- [18] OCDE (2020). *Employment Outlook 2020: Worker Security and the COVID-19 Crisis*. París: OECD Publishing.
- [19] ILO (2020b). *Youth & Covid-19: Impacts on Jobs, education, rights and mental well-being*. Ginebra: Hossain, F. i Bloom, D. (2015). *Toward a Better Future*.
- [20] Ahrendt, D.; Mascherini, M.; Nivakoski, S. i Sándor, E. (2021). *Living, working and COVID-19. E-Survey data (Update April 2021): Mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year*. EF/21/064/EN.
- [21] Avis, J. (2014). «Comfort radicalism and NEETs: a conservative praxis». *International Studies in Sociology of Education*, 24 (3), pp. 272-289.
- [22] Crisp, R. i Powell, R. (2017). «Young people and UK labour market policy: A critique of 'employability' as a tool for understanding youth unemployment». *Urban Studies*, 54 (8), pp. 1784-1807.
- [23] Lörinc, M.; Ryan, L.; D'Angelo, A. i Kaye, N. (2019). «De-individualising the 'NEET problem': An ecological systems analysis». *European Educational Research Journal*, 19 (5), pp. 412-427.
- [24] Brown, P.; Lauder, H. i Ashton, D. (2011). *The global auction*. Oxford: Oxford University Press.
- [25] Farré, M., Cordoncillo, C. i Sánchez, D. (2020). *Avaluació de l'Escola Municipal de Segones Oportunitats (EM20)*. Barcelona: Ivàlua.

- [26] McGirr, M. (2020). *Employability Development Theory: Policy Implications for Supporting Youth at Risk of Limited Employment (YARLE)*. PhD Thesis. Wellington: Victoria University of Wellington.
- [27] Bernardi, F. i Cebolla, H. (2014). «Social Class and School Performance as Predictors of Educational Paths in Spain». *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 146, pp. 3-22.
- [28] CYD (2019). Informe CYD 2019.
- [29] LHH (2019). Informe mercado laboral oculto 2019. Grupo Adecco.
- [30] Learning and Work Institute. (2020). Evidence review: *What works to support 15 to 24-year olds at risk of becoming NEET?* Leicester: Learning and Work Institute.
- [31] Alegre, M. A. i Todeschini, F. A. (2014). «Joves ni-ni: característiques i respostes efectives». Dins *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2013*, editat per M. Martínez i B. Albaigés, pp. 233-256. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- [32] Comissió Europea (2013). *Preventing Early School Leaving in Europe – Lessons Learned from Second Chance Education*. Brussel·les: Publications Office of the European Union.
- [33] Mediavilla, M. (2017). «Són les beques i els ajuts efectius de cara a la continuïtat i millora dels resultats educatius a primària i secundària?». *Què funciona en educació?*, núm. 6. Barcelona: Ivàlua i Fundació Jaume Bofill.
- [34] Escapa, S. i Julià, A. (2018). «Quin impacte tenen els programes d'orientació i assessorament en els alumnes?». *Què funciona en educació?*, núm. 12. Barcelona: Ivàlua i Fundació Jaume Bofill.
- [35] Ferrer-Esteban, G. (2019). «Mesures i suports d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular: què funciona per millorar els aprenentatges i reduir l'abandonament». *Què funciona en educació?*, núm. 15. Barcelona: Ivàlua i Fundació Jaume Bofill.
- [36] González, S. (2020). «Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?». *Què funciona en educació?*, núm. 17. Barcelona: Ivàlua i Fundació Jaume Bofill.
- [37] Newton, B.; Sinclair, A.; Tyers, C. i Wilson, T. (2020). *An initial evidence review to identify what works and inform good practice among practitioners and employers*. Brighton: Institute for Employment Studies.
- [38] Pilcher, S.; Torii, K. i Andow, Jo. (2020). *Evidence scan of educational interventions for children and young people disengaged from education*. Melbourne: Mitschell Institute.
- [39] Gutherson, P.; Davies, H. i Daszkiewicz, T. (2011). *Achieving successful outcomes through Alternative Education Provision: an international literature review*. Dins: CfBT Education Trust.
- [40] European Commission (2016). *Sustainable Activation of Young people not in employment, education or training (NEETs). Practitioner's toolkit*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- [41] Eurofound (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- [42] Williamson, H. (2010) «Delivering a 'NEET' Solution: An Essay on an Apparently Intractable Problem». Dins: *Engaging Wales' Disengaged Youth*. Stevie Upton, pp. 7-20. Cardiff, Regne Unit: Institute of Welsh Affairs.
- [43] Treskon, L. (2016). *What Works for Disconnected Young People. A Scan of the Evidence*. MDCR Working Paper.
- [44] Puerto, O. S. (2007). «Labor Market Impact in Youth: A meta-analysis of the Youth Employment Inventory». *Washington: Social Protection and Labor Unit of the Human Development Network*, The World Bank.
- [45] Santos-Brien, R. (2018). *Activation measures for young people in vulnerable situations. Experience from the ground*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- [46] Tapper, D.; Zhu, J. i Scuello, M. (2015). *Re-engaging Youth for high school success. Evaluation of the Good Shepherd Services Transfer School Model*. Nova York: Metis Associates.
- [47] Schochet, P. Z. (2020). «Long-Run Labor Market Effects of the Job Corps Program: Evidence from a Nationally Representative Experiment». *Journal of Policy Analysis and Management*, 40 (1), pp. 1-26. Doi: <https://doi.org/10.1002/pam.22233>
- [48] Savelsberg, H.; Pignata, S. i Weckert, P. (2017). «Second chance education: barriers, supports and engagement strategies». *Australian Journal of Adult Learning*, 57 (1), pp. 36-57.
- [49] Villardón-Gallego, L.; Flores-Miranda, L.; Yáñez-Marquina, L. i García Montero, R. (2020). «Best Practices in the Development of Transversal Competences among Youths in Vulnerable Situations». *Education Sciences*, 10 (9), p. 230.
- [50] Oh, S.; DiNitto, D. M. i Yeonwoo, K. (2020). «Exiting poverty: a systematic review of U.S. postsecondary education and job skills training programs in the post-welfare reform era». *International Journal of Sociology and Social Policy*, preimprès. Doi: <https://doi.org/10.1108/IJSSP-09-2020-0429>
- [51] Martínez, M.; Rius, J. i Oficina de Planificació Educativa (2019). *Les escoles municipals de persones adultes: estat de la qüestió*. Diputació de Barcelona, Barcelona.

-
- [52] Nelson, J. i O'Donnell, L. (2012). «Approaches to Supporting Young People Not in Education, Employment or Training: a Review (NFER Research Programme: From Education to Employment)». Slough: NFER.
- [53] OCDE 2016. *Society at a Glance. OECD social indicators 2016*. París: OECD Publishing.
- [54] Quintini, G. i Manfredi, T. (2009). «Going Separate Ways? School-to-Work Transitions in the United States and Europe». *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, núm. 90. París: OECD Publishing.
- [55] Felgueroso, F.; M. Gutiérrez-Doménech i S. Jiménez-Martín (2013). «¿Por qué el abandono escolar se ha mantenido tan elevado en España en las últimas dos décadas? El papel de la ley de Educación (LOGSE)». Fedea: Colección Estudios Económicos 02-2013.
- [56] Te Riele, K. i Davies, M. (2015). «Passport to a Positive Future Evaluation of the Melbourne Academy». Melbourne: The Victoria Institute for Education, Diversity and Lifelong Learning.
- [57] Broadbent, R.; Har, K. i Papadopoulos, T. (2019). «The Hester Hornbrook Academy. Classroom Youth Worker Research Project. Final Report». Melbourne: Victoria University.
- [58] Bessant, J. i Watts, R. (2014). «Cruel optimism: A southern theory perspective on the European Union's Youth Strategy, 2008-2012». *International Journal of Adolescence and Youth*, 19 (1), pp. 125-140.

Col·lecció *Què funciona en educació?*

1. Què funciona en educació: la pregunta necessària
Miquel Àngel Alegre
És recomanable implantar incentius salarials per al professorat vinculats amb el rendiment acadèmic dels estudiants?
J. Oriol Escardíbul
2. Són efectius els programes de tutorització individual com a eina d'atenció a la diversitat?
Miquel Àngel Alegre
Quines estratègies d'agrupament responen a criteris d'efectivitat i d'equitat?
Gerard Ferrer-Esteban
3. Serveixen els programes d'estiu per millorar els aprenentatges i els resultats educatius dels alumnes?
Miquel Àngel Alegre
4. Quin impacte tenen les activitats extraescolars sobre els aprenentatges dels infants i joves?
Sheila González Motos
5. Són efectius els programes d'educació socioemocional com a eina per millorar les competències de l'alumnat?
Queralt Capsada
Com treballar l'autoregulació i la metacognició a l'aula: què funciona i en quines condicions?
Gerard Ferrer-Esteban
6. Són les beques i els ajuts efectius de cara a la continuïtat i millora dels resultats educatius a primària i secundària?
Mauro Mediavilla
7. Polítiques de tria i assignació d'escola: quins efectes tenen sobre la segregació escolar?
Miquel Àngel Alegre
8. El lideratge de centre afecta el rendiment acadèmic de l'alumnat?
Álvaro Choi, María Gil
9. És l'avaluació de l'alumnat un mecanisme de millora del rendiment escolar?
Sheila González Motos
10. Els programes conductuals milloren les actituds i els resultats de l'alumnat?
Miquel Àngel Alegre
11. Els programes per fomentar la implicació parental en l'educació serveixen per millorar el rendiment escolar?
Jaume Blasco
12. Quin impacte tenen els programes d'orientació i assessorament en els alumnes?
Sandra Escapa, Albert Julià
13. La inspecció de l'educació: quins models funcionen millor?
Álvaro Choi
14. Serveix la formació permanent del professorat per millorar els resultats educatius de l'alumnat?
Núria Comas López
15. Mesures i suports d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular: què funciona per millorar els aprenentatges i reduir l'abandonament?
Gerard Ferrer-Esteban
16. Millora l'aprenentatge de l'alumnat mitjançant el treball per projectes?
Marc Lafuente
17. Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?
Sheila González Motos
18. Què sabem sobre l'efectivitat de les tecnologies digitals en l'educació?
Mireia Usart Rodríguez
19. Xarxes entre escoles per a la millora educativa. Quines pràctiques són les més efectives?
Georgeta Ion i Chris Brown

Primera edició: febrer de 2022
© Fundació Bofill, Ivàlua, 2022
fbofill@fbofill.cat, info@ivalua.cat
www.ivalua.cat
www.fundaciobofill.cat

Autor: Alejandro Paniagua
Traducció: Clàudia Colom
Edició: Bonalletra Alcompàs
Coordinació editorial: Anna Sadurní
Coordinació tècnica (Fundació Bofill):
Miquel Àngel Alegre, Núria Comas
Coordinació tècnica (Ivàlua): Jordi Sanz
Disseny i maquetació: Enric Jardí
ISBN: 978-84-124829-0-4

Creiem que el coneixement s'ha de compartir.
Per això fem servir una llicència Creative
Commons Reconeixement 4.0 Internacional (by).
Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o
transformar i crear
a partir del material per a qualsevol finalitat
els continguts propis d'aquesta publicació, fins
i tot amb una finalitat comercial, i només us
demanem que en reconegueu l'autoria de la
creació original.

